

כמאן דמהילא דמיא

הרב ארי דוד קאהן

1. שמות פרק ד, כד-כו

(כד) ויהי בדרך במלון ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו: (כה) ותלך צפורה צר ותכרת את-ערלת בנה ותגע לרגליו ותאמר קי תתן דמים אתה לי: (כו) וירף ממנו אז אמרה נתן דמים למולת: פ

2. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף כז עמוד א

דתיא, רבי יהודה הנשיא אומר: מנין למילה בעובד כוכבים שהיא פסולה? ת"ל: ואתה את בריתי תשמור. אמר רב חסדא: מאי טעמא דרבי יהודה? דכתיב: לה' המול. ורבי יוסי? המול ימול. ואידך הכתיב: לה' המול! ההוא בפסח כתיב. ואידך נמי הכתיב: המול ימול! דברה תורה כלשון בני אדם. איתמר: מנין למילה בעובד כוכבים שהיא פסולה? דרו בר פפא משמיה דרב אמר: ואתה את בריתי תשמור; ורבי יוחנן: המול ימול. מאי בינייהו? ערבי מהול וגבנוני מהול איכא בינייהו, מאן דאמר המול ימול איכא, ומ"ד את בריתי תשמור - ליכא. ולמאן דאמר המול ימול איכא? והתנן: קונם שאני נהנה מן הערלים - מותר בערלי ישראל ואסור במולי עובדי כוכבים; אלמא, אף על גב דמהילי כמאן דלא מהילי דמו! אלא איכא בינייהו: ישראל שמתו אחיו מחמת מילה ולא מלוהו, למ"ד ואתה את בריתי תשמור - איכא, למאן דאמר המול ימול - ליכא. ולמ"ד המול ימול ליכא? והתנן: קונם שאני נהנה ממולים - אסור בערלי ישראל ומותר במולי עובדי כוכבים; אלמא, אף על גב דלא מהילי כמאן דמהילי דמו! אלא איכא בינייהו: אשה, למ"ד ואתה את בריתי תשמור - ליכא, דאשה לאו בת מילה היא, ולמ"ד המול ימול - איכא, דאשה כמאן דמהילא דמיא. ומי איכא למאן דאמר אשה לא? והכתיב: ותקח צפורה צר! קרי ביה ותקח. והכתיב: ותכרות! קרי ביה ותכרת, דאמרה לאיניש אחרינא ועבד. ואיבעית אימא: אתיא איהי ואתחלה, ואתא משה ואגמרה.

3. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף ד עמוד א -רב ורבי יוחנן - הלכה כרבי יוחנן,

4. ספר הלכות גדולות סימן ח - הלכות מילה עמוד קמו

[פסק] היכא דליכא גברא יהודאה דידע למימהל ואיכא איתתא דידעא למימהל, מהלא איתתא ושפיר דמי, והלכתא כרבי יוחנן דקיימא לן רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן.

5. רי"ף מסכת שבת דף נו עמוד א

איכא בינייהו אשה לרב דאמר ואתה את בריתי תשמור אשה כיון דליתא בברית לא מהלא לר' יוחנן דאמר המל ימול כיון דישאל הוא אפילו ערלים כמהולים דמו איתתא נמי בכלל ישראל היא ומהלא הלכך היכא דליכא גברא יהודאה דידע למימהל ואיכא איתתא יהודיתא דידעא למימהל ומהלא שפיר דמי דהלכה כרבי יוחנן דקיימא לן רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן:

6. רא"ש מסכת שבת פרק יט

לר' יוחנן דאמר המול ימול כיון דישאל אפילו ערלים כמהולים דמי איתתא נמי בכלל ישראל ומהלא. הלכך היכא דליכא גברא יהודאה דידע למימהל ואיכא איתתא דידעא למימהל מהלא שפיר דהלכה כר' יוחנן דקיימא לן רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן:

7. רמב"ם הלכות מילה פרק ב הלכה א

הכל כשרין למול ואפילו ערל ועבד ואשה וקטן מלין במקום שאין שם איש, אבל עכו"ם לא ימול כלל ואם מל אינו צריך לחזור ולמול ב שנייה, ובכל מלין ואפילו בצור ובזכוכית ובכל

דבר שכורת, ולא ימול בקרומית של קנה מפני הסכנה, ומצוה מן המובחר למול בברזל בין בסכין בין במספרים, ונהגו כל ישראל בסכין.

8. תוספות מסכת עבודה זרה דף כז עמוד א

אשה לאו בת מילה היא - יש לפסוק כרב ואין אשה כשרה למול דאף על גב דרב ורבי יוחנן הלכה כרב יוחנן בהא הלכה כרב דברייתא דרבי יהודה הנשיא קיימא כוותיה אבל בה"ג פסק דאשה כשרה למול ולרב דאמר אינה כשירה למול צריך לפרש בפרק קמא דקדושין (דף כט.) דמצריך אותו ולא אותה למדרש שאינה חייבת למול בנה היינו לבקש למהלו.

9. פסקי רי"ד מסכת עבודה זרה גמרא דף כז עמוד א

איתמר מנין למילה בגוי שפסולה, דראו בר פפא משמיה דרב אמ' ואתה את בריתי תשמור, ור' יוחנן אמ' המול ימול, המל ימול. איכא ביניהו אשה, רב דאמ' ואתה את בריתי תשמור ליכא, דאשה לאו בת מילה היא, ולר' יוחנן דאמ' המל ימול איכא, דאשה כמהילא דמיא. וקימ' לן רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן.

10. רבינו חננאל מסכת עבודה זרה דף כז עמוד א

אלא אשה איכא בינייהו רב אסר אשה למול דלאו בת ברית היא ור' יוחנן שרי דאשה כדמהילא דמיא. ומקשינן לרב איני והכתיב ותקח צפורה צר ודחי קרי ליה ותקח כלומר עשתה אחרים שיקחו וכן פי' ותכרת. איבעי תימא צפורה אתחלה ומשה רבינו גמר המילה:

11. תוספות הר"ש (בשיטת הקדמונים) מסכת עבודה זרה דף כז עמוד א

אשה לאו בת מילה היא. נראה אף על גב דקי"ל רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן, הכא הלכה כרב, דבריתא דר' יהודה הנשיא דלעיל כוותיה ואין אשה כשרה למול. ובה"ג פסק דכשרה. וא"ת מאן דפסיל מילה באשה למה לי קרא בפ"ק דקדושין שאין האשה חייבת למול את בנה מדכתיב אותו ולא אותה, תיפוק לי' דאינה יכולה למול. וי"ל דה"א דחייבת לטרוח ולחזור אחר מי שימולנו כי היכי דמחייב אב שאינו בקי למול.

12. ספר ליקוטי הפרדס מרש"י דף כז עמוד ב

והיכא דליכא גברא יהודאה למימהל ואיכא איתתא דידעא למימהל מהלא איתתא ושפיר דמי וקיימא לן רב ור' יוחנן הילכתא כר' יוחנן.

13. מרומי שדה מסכת עבודה זרה דף כז עמוד א

תוס'. ד"ה אשה כו', ולרב דאמר אינה כשרה למול כו' היינו לבקש למהלו. ומכ"מ שפיר הקשו התוס' שם דמאי צריך קרא תיפוק לן דהוי מצ"ע שהזמן גרמא, דאע"ג דההשתדלות בזה אין הזמן גרמא מכ"מ עיקר המצוה הוי מצ"ע שהזמן גרמא. ובעיקר קושיתם וישוכם עיין תשובת הגאון ש"א סי' נ"ג. ולענ"ד נראה ליישב דמילה שאני מכל מצ"ע שהזמן גרמא שיש בה כרת. והרי פסח ג"כ שהיא מצ"ע שהזמן גרמא נשים חייבות, ולא חשיב בפ"ק דקדושין כלל במנין מצ"ע שהזמן גרמא ונשים חייבות, והיינו משום דשאני מצ"ע זו מכל מצ"ע, וה"נ מילה. ואף על גב דמצ"ע שעל האב אינו בכרת, מכ"מ שם כרת עלה, כמו מילה בזמנה מיקרי מצ"ע שיש בו כרת, ביבמות דף ה' ב' מה למילה ופסח שהן בכרת:

14. טור יורה דעה הלכות מילה סימן רסד

הכל כשרים למול אפי' עבד אשה (א) וקטן

15. בית יוסף יורה דעה סימן רסד

א הכל כשרים למול אפילו עבד אשה וקטן. כ"כ הרמב"ם (מילה פ"ב ה"א) והוא מדגרסינן בפ"ב דעבודה זרה (כו.). איתמר מנין למילה בגוי שהיא פסולה דארו בר פפא משמיה דרב אמר (בראשית יז ט) ואתה את בריתי תשמור רבי יוחנן אמר (שם שם יג) המול ימול המל ימול מאי

בינייהו אשה למאן דאמר ואתה את בריתי תשמור ליכא דאשה לאו בת מילה היא ולמאן דאמר המל ימול איכא דאיתתא כמאן דמהילא דמיא וכתבו הרי"ף (נו.) והרא"ש (סי' יא) בס"פ רבי אליעזר דמילה הילכך היכא דליכא גברא יהודאה דידע למימהל ואיכא איתתא יהודיתא דידעא למימהל ומהלא שפיר דמי דהלכה כרבי יוחנן ועבד ידוע דדינו כאשה. וקטן עדיף מעבד ואשה שהרי עתיד לבוא לכלל מצוה. והכלבו (סי' עג) כתב בשם ה"ר יצחק (סמ"ק סי' קנז) דאשה לא תמול ואפשר דלכתחלה קאמר:

16. דרכי משה הקצר יורה דעה סימן רסד

(א) ובהגהות מרדכי (ע"ב דף קפ"ג) (שבת סי' תסח) ובסמ"ק (סי' קנז) כתב דאשה אינה מלה עכ"ל וב"י כתב וכתבו הרי"ף והרא"ש ס"פ ר"א דמילה הילכך היכא דליכא גברא יהודאי דידע למימהל ואיכא איתתא דידעא למימהל ומהלא שפיר דמי.

17. שולחן ערוך יורה דעה הלכות מילה סימן רסד סעיף א

הכל כשרים (א) למול; א] אפילו עבד (ב) ב] אשה ג] וקטן ד] <א> וערל ישראל א שמתו אחיו מחמת מילה. (ג) ואם יש ישראל גדול שיודע למול, הוא קודם לכולם. (ה) <ב> וי"א דאשה לא תמול (סמ"ק והגהות מרדכי), ב [ו] וכן (ד) נוהגין להדר אחר איש. (ה) אבל עובד כוכבים, אפילו הוא מהול, לא ימול כלל. ואם מל <ג> אין צריך לחזור ולמול פעם שנית. הגה: ג ז] וי"א (ו) דחייבים לחזור ולהטיף ממנו דם ברית. (טור בשם סמ"ג). וכן עיקר. ח] מומר (ז) לכל התורה כולה, ט] או שהוא (ח) מומר לערלות, ד דינו כעובד כוכבים (כ"מ בש"ס פ"ב דע"א ובטור וב"י בשם הר' מנוח וב"ה וד"מ שבא"ז מסתפק). י] תינוק שהוצרכו למולו תוך ח', מפני הסכנה, ה (ט) אין חילוק בין ישראל לעובד כוכבים, דכל תוך ח' לא מיקרי מילה. ו מיהו <ד> אם נשארו ציצין המעכבין המילה, או שמל ולא פרע, יגמור הישראל המילה לח' או לאחר שיתרפא (רשב"א). יא] ויש לאדם לחזור ולהדר אחר מוהל ובעל ברית היותר טוב וצדיק (א"ז). יב] ואם (יא) נתנו לאחד, <ה> אסור לחזור בו. מיהו אם חזר בו, הוי חזרה (מרדכי ס"פ כל הגט). ז יג] <ו> ואין מועיל בזה קבול (יב) קנין. (הגהות מרדכי דשבת ותשובת הרא"ש כ"ב י"ב/ב). יד] אבל אם נשבע לו, <ז> כופין אותו שיקיים (שם בהרא"ש). טו] ואם נתנו לאחד ולא היה בעיר, ואב היה סבור שלא יהיה שם בזמן המילה ושלח אחר אחר ובתוך כך בא הראשון, ימהלנו הראשון, דודאי לא חזר מן הראשון (ב"י בשם תשו' ר"מ ומהרי"ק שורש ע"ו). טז] אשה אינה יכולה ליתן לאחר למול, ח דהרי אינה שייכה במצות למול את בנה (שם בתשובה בשם ר"מ).

18. ט"ז על שולחן ערוך יורה דעה הלכות מילה סימן רסד סעיף א

(ב) וי"א דאשה כו'. - בגמרא פליגי בטעם דעובד כוכבים לא ימול רב אמר משום ואתה את בריתי תשמור ורבי יוחנן אמר דכתיב המול המול הוא ימול מאי בינייהו א"ב אשה לרב ליכא דאשה לאו בת מילה היא ולר"י איכא דאיתתא כמאן דמהיל' דמיא ופסק היש אומרים כרב:

19. ש"ך על שולחן ערוך יורה דעה הלכות מילה סימן רסד סעיף א

ב וכן נוהגין כו' - לא ידענא מאי קאמר דהא גם להמחבר ישראל גדול קודם לכולם מש"ה נוהגין להדר אחר איש ואם דעתו לומר דאפי' היכא דליכא ישראל גדול אין נותנין לאשה למול ונוהגין להדר אחר גדול משום דאשה אינה כשרה למול וכמ"ש הב"ח שזהו דעת הסמ"ק והגמ"ר דאפילו דיעבד במקום שאין איש אין אשה מלה אם כן לא שייך בזה לומר וכן נוהגים דדבר שאינו מצוי אין בו מנהג וכמ"ש לעיל סי' ק"צ ס"ק ג' ועוד אפילו נהגו כך היינו משום שאין הנשים יודעות למול וצריך עיון:

ביאור הגר"א על שולחן ערוך יורה דעה הלכות מילה סימן רסד סעיף א

[ב] אשה כו'. דרב ור"י הלכה כר"י כמ"ש בפ"ק די"ט (ד):

[ה] וי"א כו'. עתוס' שם ד"ה אשה כו':

[ו] וכן נוהגין כו'. דבריו תמוהין דאף סברא ראשונה מודה בזה כמ"ש ברי"ף ורא"ש ספי"ט דשבת:

20. ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה רטו

ואין האשה מצווה למול את בנה כמו שהאב מצווה בזה כמו שהתבאר בקדושין (כט א):

21. המקנה מסכת קידושין דף כט עמוד א

גמ' ואיהי מנא לן דלא מיחייבא וכו'. לכאורה משמע דאשה אינה בכלל מצות מילה כלל, אלא דצ"ע כיון דבאמת איכא תרי קראי חד לחיוב כל ישראל מקרא דהמול לכם כל זכר כנ"ל וחד לחיוב האב על הבן א"כ נהי דמיעטא התורה גבי חיוב האב על הבן אותו ולא אותה היינו דאינה מחויבת יותר מכל ישראל כמו האב אבל בקרא דהמול לכם כל זכר דלא כתיב ביה מיעוטא ממילא אשה נמי בת חיובא היא. ... ולפמ"ש אתי שפיר דמקרא דאותו ולא אותה ליכא למילף אלא דאינה בכלל חיוב מצות עשה של האב אבל אכתי י"ל דהיא בכלל ברית משום דהיא בכלל המול לכם כל זכר כמו כל ישראל, אלא ע"כ דסבירא ליה לרב דכיון דלא שייך בעצמה מילה אינה בת ברית ושפיר הוקשו דל"ל אותו ולא אותה דהא אינה יכולה למול. ולפ"ז לפי מאי דפסק הש"ע ביו"ד סי' רס"ד כר' יוחנן דאשה יכולה למול וגם לא קיי"ל כרב בהא דאם לא אמר ברית ותורה יצא, אין צורך למ"ש הרמ"א בסי' קפ"ז ס"ק ג' ליישב המנהג מה שנוהגים הנשים לברך בבהמ"ז ברית. ולפמ"ש אתי שפיר דכיון דקיי"ל כרבי יוחנן דהו בכלל ברית דאע"ג דנתמעטו מקרא דאותו ולא אותה מ"מ הם בכלל מצות המול לכם כל זכר כמו כל ישראלים, וראי' לזה מדכתב השו"ע דאשה כשירה למול ולא כתב דלא תברך כמ"ש באו"ח סי' תקפ"ט סעיף ו' דלא יברכו הנשים על מ"ע שהזמן גרמא והטעם משום שאינה יכולה לומר וציונו, א"כ ה"נ אי נימא דאינה חייבת במצות מילה הל"ל דלא תברך. ולכאורה ה"ל נראה ליישב מה שהקשה הש"ך ביו"ד שם על הרמ"א שכתב וי"א דאשה לא תמול וכן נוהגין, דמנהג לא שייך אלא לכתחילה, ובזה גם המחבר מודה דלכתחילה יש להדר אחר איש ע"ש. וי"ל דסבירא לי' לרמ"א ז"ל דהא דסבירא לי' להרמב"ם ז"ל ושו"ע דאשה לכתחילה לא תמול היינו משום דאינה יכול לברך משום שאינה יכולה לומר וציונו וכמ"ש הרמב"ם ז"ל גבי שופר וכה"ג אמרו דערום לא יתרום ואילם לא ישחט משום הברכה. ולפ"ז לפמ"ש הרמ"א באו"ח סי' תקפ"ט דנוהגות הנשים לברך על מצות עשה א"כ ממילא היו יכולות למול ולברך לכתחילה אלא משום י"א דפסקו כרב, כן נראה לענ"ד ליישב דעת הרמ"א. אבל באמת משמע מדברי הרי"ף והרמב"ם והשו"ע ז"ל דנשים מברכות ג"כ מדלא כתבו אלא למצוה מן המוכרח להדר אחר ישראל גדול ודו"ק.

22. תלמוד בבלי מסכת נדרים דף לב עמוד א

דרש רבי יהודה בר ביזנא: בשעה שנתרשל משה רבינו מן המילה, באו אף וחימה ובלעוהו ולא שיירו ממנו אלא רגליו, מיד: ותקח צפורה צור ותכרת את ערלת בנה, מיד: וירף ממנו.